

ЈАВНО
ИНФОРМИРАЊЕ

ЗНАЧЕЊЕТО НА
ФИЗИЧКАТА СИЛА

АВИОН
„TUPOLEV TU-95“

НОСАЧ ЗА
ПОВРЕДЕНИ

ШТИТ

Број 129
Јули 2020

ISSN 1857-6710

МАГАЗИН НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ОДБРАНА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Сите припадници на Армијата
добија нови униформи

Армијата форми

Армијата се зголеми помеѓу 50 и 60 проценти. Таа посочи и на набавката на нови инженерски машини, на тоа дека се нарачани нови оклопни возила и дека сите ја добија ветената нова униформа. Зборувајќи за улогата во кризата со вирусот, министерката изрази благодарност до Армијата за посветеноста и за довербата што ја ужива меѓу граѓаните. „Како никогаш досега Армијата беше блиска и сплотена со својот народ. Затоа не ме изненадија истражувањата на јавното мислење кои покажаа дека Армијата е меѓу институциите во кои граѓаните имаат највисока доверба од државните институции. Армијата е на самиот врв. Довербата ја примивме како награда за вашите дела. Ви честитам и ви благодарам што ни ја донесовте оваа висока почест“, рече министерката Шекеринска.

содржина

ШТИТ ■ година XII ■ број 129 ■ јули 2020

Инфо	5
НАТО активности Јавно информирање	6
ПзМ армии Армиите на земјите на „Партнерството за мир“ Финска	8
На прва линија Лажните вести – реална закана за демократските држави	12
Глобал Новиот СТАРТ и новата трка по нуклеарно вооружување	16
Едукација Значењето на физичката сила	20
Вооружување Транспортен хеликоптер „Ми-38“	32
Вооружување Авион „Turopoliv Tu-95“	34
Вооружување „Shegra“ – лесно возило за специјални сили (Light Special Forces Vehicle)	36
Опрема Носач за повредени Алатка за лесно извлекување на повредени	38
Глобал Како да се справиме со анаксизноста за време на пандемијата	48
Незадолжително Бункерот како можност да се преживее COVID-19	52
Филм „Сметководителот од Аушвиц“	56
	13

Транспарентност и доверба

Транспарентноста во работата на институциите, отвореноста и комуникацијата со јавноста, се од круцијално значење за развој на демократските вредности во современите општества. Министерството за одбрана на Република Северна Македонија, водено од овие императиви, во последните неколку година навистина се стремеше да биде транспарентно и целосно отворено кон јавноста. Доказ за овие заложби е најновиот извештај на Центарот за граѓански комуникации – „Индекс на активна транспарентност 2020“, каде Министерството за одбрана за прв пат е лидер помеѓу сите институции на централно и на локално ниво во активна транспарентност, што е позитивен скок за речиси четириесет места. Ова е валоризација и потврда за одговорноста на Министерството – да биде отворено за јавноста и за граѓаните. Министерката за одбрана, по повод овој успех, упати честитка до сите вработени кои доследно се придржуваа до одредбите на донесениот Правилник за транспарентност во работењето, со кој се гарантира дека јавниот интерес и достапноста на информациите се приоритет во работењето и за достапноста на информациите до јавноста. Таа ги пофали сите вработени за посветеноста и агилноста во секој момент да бидат достапни и отворени за јавноста. А, освен највисока активна транспарентност, Министерството за одбрана и Армијата на Република Северна Македонија со години наназад ја имаат и најголемата доверба кај народот. Македонскиот народ ја сака својата армија и целосно им верува на припадниците, дека секогаш се подготвени да помогнат кога тоа е потребно.

Во изминатите броеви пишувавме за активностите и за професионалниот ангажман на припадниците на Армијата во поддршка на полицијата за справување со пандемијата со Ковид-19, пишуваме и за тековните активности за изградба на патот кон армискиот полигон „Криволак“, од кој ќе има придобивки и локалното население, за доброволните крводарителни акции, за помошта при санирањето на последиците од природни непогоди и за уште многу други активности преземени од припадниците на Армијата, со цел да се помогне таму каде што е потребно. Кон средината на изминатиот месец, министерката за одбрана, Радмила Шекеринска, во придружба на генералот Павле Арсошки, командант на Командата за операции, генералот Зоран Милески, директор на Генералштабот и градоначалникот на општината Ресен, Живко Гошаревски, ги посети припадниците на Армијата кои помагаа во санирањето на последиците од невремето во реонот на Долна Преспа, селото Брајчино и околината. Таму, припадниците на Армијата, заедно со екипи на „Национални шуми“ и на АД ЕВН ги санираа последиците од невремето и ја отстранија опасноста што можеше да им ја причини браната, создадена од скршени дрвја долж реката, на овие населени места. За време на посетата, министерката за одбрана истакна: „Нашата армија не е тука само кога се работи за вонредни состојби, туку ја нуди својата поддршка и ја дава поддршката и во време на секаков вид кризи, но и при справување со реални проблеми со коишто се соочуваат државните и локалните власти. И, токму затоа, Армијата ужива најголема доверба кај граѓаните“.

ШТИТ е магазин на Министерството за одбрана на Република Северна Македонија

Излегува од печат еднаш во месецот

Издавач
Министерство за одбрана
на Република Северна Македонија

Претседател на Издавачкиот совет
Радмила Шекеринска

Главен и одговорен уредник
д-р Жанет Ристоска

Редакција:

Умит Реџеџи
(ликовно-графички и технички уредник)
Ксенија Митева
(лектор)
Кристина Илиевска
(новинар, фотографии)

Печати:
„СТУДИО НАМПРИНТ“
ДООЕЛ Скопје

„Орце Николов“ 116
1000 Скопје

Телефони: 02 3128 276
www.mod.gov.mk;

Ставовите содржани во написите на надворешните соработници не ја презентираат официјалната политика или ставовите на Министерството за одбрана.

ПРИЈАВИ КОРУПЦИЈА
0800 50030

Лажните вести – реална закана за демократските држави

Терминот „лажни вести“ е современ термин кој се смета за закана по демократијата. Лажните вести можат да постојат во многу различни форми, да бидат од различни автори и предизвикани од различни мотиви како, на пример: комерцијални скандалозни содржини; вести кои немаат идеолошка позадина, а нивна главна цел е да го стимулираат веб-сообраќајот и да генерираат приходи од рекламирање; дезинформации спонзорирани од држава, чија цел не е приход туку влијание; герилски страници за вести кои можат да комбинираат факти и мислења, за поддршка на одредена политичка гледна точка; социјалните медиуми преку ботови на „Твитер“ кои објавуваат лажни слики, реклами на „Фејсбук спонзорирани од разни

Живееме во ера на лажни вести во која сајбер-криминалците овој феномен го претвораат во профитабилен бизнис. Лажни и измислени веб-страници се креирани како вистински, а во нив се објавува и се дистрибуира неvistинита содржина како дел од кампањата за дезинформации. Оваа пропаганда недвосмислено е во корелација со националната безбедност и претставува ризик по неа

разузнавачки тимови, видеа на „Јутјуб“ на кои се тврди дека одредени терористички напади се измами; веб-страници со сатира или пародија кои постојат многу пред лажните вести да се сметаат за закана и така натаму. Ова се некои од дефинициите и мотивите кои навистина го отежнуваат ефикасното справување со лажните вести. Идентификувани се речиси 2800 лажни веб-страници коишто вршат модифицирање на оригинални

документи и ги дистрибуираат како дел од одредена кампања за пласирање на дезинформации. Ова е направено со промена на една буква во веб-адресата за создавање на лажен „клон“ на вистинската страница за вести. Сето ова е поради лесниот пристап до евтини алатки преку кои може да се контролираат ботовите во социјалните медиуми. Овие услуги се рекламираат на “Dark Net”, каде што корисниците тешко

вклучена во борбата против лажните вести. Неодамна Европската комисија објави формирање експертска група за развој на стратегија за решавање на проблемот. Овој сериозен проблем не е непознат за европските држави и евидентните мерки се преземаат од страна на релевантните служби, бидејќи лажните вести се еден од феномените кошто имаат сè поголем деструктивен потенцијал. Новите технолошки решенија и темпото со кое се зголемуваат компјутерските способности на системите, досегашните теоретски ризици и закани, ги направија реални и видливи. Пронаоѓањето на лажните вести не е лесно. Истражувањата покажуваат дека, на пример, студентите многу тешко ги разликуваат онлајн артиклите, без разлика дали се лажни или легални. „Фејсбук“ има список од корисни начини за откривање на лажни вести кои вклучуваат преглед на други извори и URL-адреси на страниците. Во ноември 2017 година, на ниво на ЕУ, за новинарите беше одржана првата меѓународна конференција за лажни вести. Тогаш беше и објавена експертската група на ниво на ЕУ којашто ќе го анализира степенот на заканата кон ЕУ поврзана со лажните вести. И покрај фактот дека тие се нелегитимни, алармантна е стапката на лажни вести кои денес во основа ја загрозуваат благосостојбата на општеството, демократијата и медиумите воопшто. Така, треба да се направат обиди да се утврдат и да се препознаат лажните вести, како и да се пронајдат каналите преку кои се финансираат. Квалитетот на новинарското образование би можел да се подобри со акцент на градење на вештини потребни за собирање информации и разликување на потврдени факти, манипулации и пропаганда. Лажните вести ги задушуваат медиумите и општеството. Ситуацијата во однос на довербата во медиумите е навистина тешка, затоа што социјалните медиуми добиваат сè поголема релевантност во однос на професионалните медиуми, а луѓето повеќе веруваат на она што ќе го видат на „Фејсбук“ отколку на информациите што ги добиваат преку професионалните медиуми. Лажните вести и пропаганда се еден од новите главни предизвици со кои денес се соочуваат новинарите. Тоа што е вознемирувачко е ризикот од прибегување кон прекумерно регулирање на материјата, што може да премине кон задушување на слободата на говор. Од една страна, голем предизвик е да се разликуваат фактите од полувистините, а од

друга страна – заведувачките и лажни содржини. За надминување на проблемот со овој феномен потребна е транспарентност и разновидност на висококвалитетни информации и подобро разбирање на механизмите за дисеминација и за финансиските текови, а политичарите, медиумите и платформите би можеле да помогнат во решавање на проблемот во врска со ова прашање. Денес, нелегалната содржина (говорот на омраза), е веќе дефиниран. Сепак, лажните вести сè уште слободно се објавуваат и не станува збор за нивна криминализација. Слободата на изразување, како и правото на пристап до информации се неповредливи и никој нема намера да ги принудува луѓето да веруваат во одредена вест. Меѓутоа, ако против лажните вести не се преземе ништо на меѓународно ниво, постои голема веројатност дека ситуацијата на национално ниво ќе почне да се влошува. Лажните вести, кои се пренесуваат со помош на модерната технологија, која овозможува брз и евтин пренос, се појавуваат како генератор на политички, на морални и на други ставови на поединци, но и на држави. Ширењето на лажни вести е карактеристична појава и за минатото, особено во ситуации на изразен конфликт, без разлика дали се работи за војна или за политички конфликт, за политичка кампањи или за кризен период. Тоа што порано беа весниците, радиото и телевизијата, денес тоа се онлајн медиумите. Сепак, зголемувањето на публиката и бројот на дистрибуирани пораки го доведе во прашање квалитетот на информациите. Класичните средства за информирање од јавен карактер и новите комуникациски технологии се јавуваат како силни механизми за политички активности преку кои тенденциозно се избираат информациите, забраните или привилегиите. Слободата на информирање е од големо значење за развојот и унапредување на демократските општества, а заштитата и унапредувањето на основните слободи на поединците е јадрото од кое треба да произлезат сите форми на безбедност. Загрозување и стеснување на оваа слобода, нужно води кон загрозување на денешниот систем на политичко вреднување, отстапување од некои докажани демократски принципи и загрозување на безбедноста на национално и на глобално ниво. Токму тука мора да се направи рамнотежа помеѓу, од една страна, слободата на изразување и, од друга страна, правото на навремена и

можат да се идентификуваат. Но, некои отворено се рекламираат како маркетинг алатки. Лажните вести го привлекуваат вниманието на безбедносните експерти бидејќи тие се користат за дистрибуција на малициозни софтвери. Лажните вести се најновата верзија на социјален инженеринг и хакерство. Употребата на лажни вести за дистрибуирање на малициозен софтвер преку социјалните мрежи е релативно нов пристап, но откривање на малициозен софтвер и блокирачките методи се речиси исти како и нападите со „фишинг“: препознавање и пријавување на инцидент, преглед од страна на безбедносниот тим и решавање на какви било проблеми со мрежата којашто дозволила малициозен софтвер. Европската унија, исто така, е

Отривање на крајната цел на процесот на ширење лажни вести, во голема мерка го одредува карактерот и сериозноста на безбедносно-политичките импликации. Во контекст на законите, може да се квалификуваат како ризици од сепаратистички побуди, вооружено востание, тероризам, национален и верски екстремизам, разузнавачки активности, подготовки за политички атентати и слично

вистинска информација. Значењето на ширењето на лажни вести е засновано врз различни критериуми. Ако се земе предвид степенот на штетност како критериум за класификација, тогаш може да се разликуваат национални и меѓународни импликации, но оваа поделба е во основа релативизирана, токму поради фактот дека глобалните комуникациските мрежи овозможуваат брзо креирање на лажни вести кои за кратко време ќе бидат достапни низ целата планета. Ако се класифицираат според авторот што ги создал, можеме да ги разликуваме како креирани од поединци, политички партии, интересни групи или разузнавачки служби на одредени земји. Кога како критериумот го одредуваме објектот којшто е цел на лажните вести, во принцип лажните вести може да се поделат на оние коишто се насочени кон одредена личност од јавниот живот, кон одреден колектив, кон политичката

партија, кон државата или кон група на држави. Сите споменати критериуми се важни при истражување на обемот на лажните вести во однос на нивната цел, а тие можат да бидат за поддршка, но и за противзаконски избраната влада. Како и да е, нивната цел се пропагандни активности кои опфаќаат планирано, организирано и намерно ширење на политичките идеи и ставови заради постигнување на влијание врз разбирањето и однесувањето, и на поединци и на колективи. Лажните вести, како дел од доктрината за предизвикување или управување со кризи, или во поширока смисла, управувањето со јавното мислење, најчесто е насочено кон: предизвикување на „телевизиска револуција“, која во одредени случаи има елементи на државен удар; „зачувување на демократијата“ во случаи кога без разлика на јавното мислење, по секоја цена треба да се зачува постојната

гарнитура на власт; предизвикување на граѓанско незадоволство и нарушување на редот и мирот, преку прикриено наметнување на сопствените интереси, користејќи го како параван интересот на народот, или создавање на услови кај домашната и светската јавност, војната во медиумите да се претвори во вистинска војна. Треба да има поактивна и подобра употреба на националните безбедносни комуникации, заради поефикасно спротивставување со овие сложени предизвици. Од страна на Европската комисија, но и од страна на безбедносните институции, лажните вести со антиевропски содржини веќе детално се анализираат. Обидите да се донесе закон за справување со лажните вести неизбежно се соочуваат со предизвици. Поради брзината и широкиот дострел на ширењето на информациите, како и нејаснотија за тоа што точно претставуваат лажните вести, за законодавството борбата

против лажните вести е предизвик. Правните мерки за лоцирање на лажните вести можат да резултираат со неочекувани последици. Доколку се отстранат лажните вести, може да се поттикне таканаречениот „ефект од бришење на содржината“, со што се зголемува вниманието на публиката за одреден проблем. На пример, во Кина се преземаат агресивни напори да се цензурираат објавувањата на социјалните медиуми кои не се во согласност со владините политики, и сето тоа го засили верувањето помеѓу луѓето дека цензурираните натписи ја претставуваат вистинската состојба на ситуацијата. Во моментот е премногу рано да се проценат негативните и позитивните влијанија на преземените правни иницијативи против лажните вести. Сепак, секој обид да се донесе закон против лажните вести неизбежно ќе се сретне со одредени потешкотии:

Во периодот на пандемијата од Ковид-19 постојат многу примери за тоа како интернетот и медиумите се злоупотребени од страна на радикални организации и нивни поддржувачи кои шират пропаганда и лажни вести. Меѓу најранливите од овие ризици се демократските држави. НАТО и ЕУ веќе преземаат практични мерки за нивна неутрализација но, исто така, важно е секоја земја членка да има транспарентна и конкретна политика

прашањето за дефинирање на лажните вести; глобалната димензија на сајбер-просторот во однос на територијалните граници на законодавството и регулативите поврзани со содржината во сајбер-просторот; предизвиците во идентификувањето на вистинскиот извршител на поднесените лажни вести; софистицираност на кампањите за дезинформации. Важно е да се најде заеднички меѓународен компромис помеѓу „онлајн“ и „офлајн“ регулативите за интернетот. Разликите во однос на тоа што е легално и тоа што не е легално во различни држави, би значело дека „странски непожелни материјали“ би можеле да продолжат да бидат достапни во други земји, и покрај напорите на една држава да го забрани тоа. Затоа е многу тешко да се усогласат

спротивставените културни вредности вградени во содржините на дигиталните информации. Воспоставување на владини или невладини организации составени од различни експерти кои ќе се спротивставуваат на лажните вести, можат да спроведат иницијативи за истражување и проверка и да обезбедат поддршка во борбата против операциите за пласирање на дезинформации. Овие институции можат да изработуваат содржини за емитување, за печатените и социјалните медиуми, со цел да ја информираат јавноста. Потребна е едукација за професионалците во медиумите и корисниците на дигитални средства. Овие решенија може да вклучат и проширување на политиките за медиумска писменост и критичко размислување, планирање на иницијативи за воспоставување на здрави навики на корисниците на социјалните медиуми. Преку еден непристрасен став, ќе се стекне поголема доверба од страна на граѓаните и нивно интегрирање во борбата против лажните вести. Овој однос помеѓу НВО и државата, може да послужи како мост на доверба,

којшто го олеснува јавното-приватно партнерство и ќе резултира со конструктивни активности во корист на владата, индустријата и општеството како целина. Преземените мерки ширум светот за донесување закони против лажните вести, генерално се движат во позитивна насока. Јасно е дека кое било законско решение мора да биде дел од една мултифункционална стратегија, која треба да вклучува превентивни мерки кои се фокусирани на прашањата за соработка помеѓу широк спектар на актери и организации, а во неа треба да бидат опфатени кризната комуникација, мерките за проверка на фактите и спроведување на долгорочни решенија како што се медиумската писменост и негувањето на соодветни социјални норми. Исто така, секој од нас со сопствено критичко размислување и проверка на фактите треба индивидуално да ја води оваа битка. Образовниот систем, преку развивање на образовни модули за медиумска писменост, ќе креира критичка јавност која успешно ќе ги препознава и ќе се справува со дезинформациите и лажните вести.

д-р Ненад Танески

